

آذر

لیلا میرزائی

ماه خودپژوهی

- ۹ آذر؛ ولادت حضرت زینب (س) و روز پرستار
 ۱۰ آذر؛ شهادت سید حسن مدرس و روز مجلس؛ روز جهانی مبارزه با آیدز
 ۱۱ آذر؛ سالروز شهادت میرزا کوچک خان جنگلی
 ۱۲ آذر؛ روز قانون جمهوری اسلامی ایران؛ روز جهانی معلولان
 ۱۳ آذر؛ روز بیمه
 ۱۵ آذر؛ روز حسابدار
 ۱۶ آذر؛ روز دانشجو
 ۱۷ آذر؛ شهادت حضرت فاطمه (س) به روایتی
 ۱۹ آذر؛ ولادت حضرت سجاد (س)؛ تشکیل شورای عالی انقلاب فرهنگی
 ۲۰ آذر؛ شهادت آیت‌الله دستغیب
 ۲۵ آذر؛ روز پژوهش
 ۲۷ آذر؛ شهادت آیت‌الله دکتر محمد مفتاح؛ روز وحدت حوزه و دانشگاه
 ۲۹ آذر؛ تجلیل از شهید تندگویان
 ۳۰ آذر؛ شب یلدا

به بهانه روز پژوهش

تفکر به منزله فرهنگ، نه یک مناسبت

روزنمای آذر را که بنگریم، کم نیستند مناسبت‌هایی که بی‌شک با تفکر و تأمل گره خورده‌اند؛ بزرگ‌منشی بانویی گران‌مایه که وجودش سراسر تأمل است و اندیشه. شهادت‌هایی که مسببان آن‌ها قطعاً تربیتی عاری از تفکر و تأمل داشته‌اند و روز دانشجو و روز پژوهش.

با خود می‌اندیشیدم، ای کاش در تعلیم و تربیت، هر روز روز تفکر بود؛ آنچه با پژوهش و حل مسئله هم‌پسته است. درست‌تر بود اگر به تفکر به‌عنوان یک مناسبت نگاه نمی‌کردیم، بلکه آن را بخشی از فرهنگ آموزش و پرورشمان می‌دیدیم. رواج کلاس‌های تفکر محور یکی از ابزارهای مهم برای تعلیم و تربیت درست و مطلوب است. شاید به جرئت بتوان گفت، ماندگارترین خاطرات ذهن ما از دوران مدرسه به اوقاتی برمی‌گردند که خود به تفکر پرداخته‌ایم. با پرورش تفکر، مدرسه‌ها می‌توانند کودکان را برای برخورد با جهان پیش رو آماده کنند.

در چپستی تفکر می‌توان گفت: مهارت‌های تفکر آن دسته از فعالیت‌های ذهنی هستند که از آن‌ها برای پردازش اطلاعات،

ایجاد ارتباط، تصمیم‌گیری و خلق ایده‌های جدید استفاده می‌کنیم. وقتی سعی می‌کنیم تجربه‌ها را معنادار کنیم، مشکلات را حل کنیم، تصمیم بگیریم، سؤال بپرسیم، برنامه‌ریزی کنیم یا اطلاعات را سازمان‌دهی کنیم، در حال استفاده از مهارت‌های تفکر خود هستیم.

اگر چه ایده آموزش تفکر جدید نیست و بهبود کیفیت تفکر همیشه هدف اصلی تعلیم و تربیت بوده است، اما اقتضات کنونی سبب شده است دانش‌آموزان عصر اطلاعات بیش از گذشته نیازمند نقد و بررسی اطلاعات، درک موقعیت از زوایای گوناگون، نداشتن تعصب به دانش قبل و پذیرش اطلاعات تازه باشند. امروزه نیاز به فراتر رفتن دانش‌آموزان از یادآوری صرف اطلاعات به سمت توسعه فهم عمیق‌تر از عنوان‌ها، انتقادی‌تر شدن نسبت به شواهد، حل مسئله و تفکر منعطف، قضاوت‌های مستدل و تصمیم‌گیری به جای جهش به نتیجه‌گیری‌های فوری در دستور کار نظام‌های آموزشی پیشرو قرار گرفته است.

اما با وجود اهمیت ارتقای تفکر، پژوهش‌ها از ضعف عملکرد عقلانی دانش‌آموزان حکایت دارند و به نظر می‌رسد که نقصان در آموزش تفکر، معضلی فراگیر باشد. کودکان و نوجوانان ما زمانی

عادت می‌کنند جهان را عمیق‌تر و از چشم‌اندازهای مختلف ببینند که معلمان، فرهنگ تفکر را در کلاس‌های درس پیاده کنند و صد البته مدرسه‌ها نیز فرهنگ تفکر را برای معلمان خود توسعه دهند.

در این یادداشت پیشنهادهایی برای معلمان و مدرسه‌ها در راستای فرهنگ‌سازی آموزش تفکر، پژوهش و حل مسئله ارائه می‌شوند:

- ظرفیت مغزی دانش‌آموزان را با ایجاد فضای طرح سؤال، جست‌وجو، اختراع و اکتشاف و خلاقیت افزایش دهیم.

- در گروه‌های همکاران خود در هفته یک روز را به معرفی کتاب‌ها و مقالات جدید پژوهشی اختصاص دهیم.

- از همکاران خود بخواهیم تازه‌ترین دانش خود را در ارتباط با تفکر و راه‌های غنی‌سازی آن، با سایر همکاران به اشتراک بگذارند.

- با فراگیرندگان خردمندانه رفتار کنیم تا آن‌ها خردمندانه پرورش یابند.

- محرک‌های محیطی را برای رشد خلاقیت

دانش‌آموزان افزایش دهیم؛ مانند: کامل کردن قصه‌های ناتمام، قصه‌گویی، انتخاب عنوان برای قصه‌ها، قصه‌گویی برای عکس‌ها و تصویرها، و قرار دادن دانش‌آموز جای قهرمان قصه.

- تحقیق‌های متعدد طراحی و اجرا کنیم؛ مانند: درست کردن اشیای قابل استفاده از وسایل بی‌مصرف، نقاشی کردن و ساختن پازل.

- در مورد کیفیت استدلال‌های دانش‌آموزان در کلاس بازخورد بدهیم.

- در کارگروه‌های والدین، کارگروهی با عنوان پژوهش و تفکر در مدرسه تشکیل دهیم تا از نظرات آن‌ها در گروه‌های دانش‌آموزی و همکاران بهره ببریم.

- در تشکل‌های دانش‌آموزی، علاوه بر تشکل‌های موجود، تشکل تحقیق و پژوهش نیز داشته باشیم تا این گروه، علاقه‌مندان به پژوهش را هم جذب کنند و هم آموزش دهند.

- فرصت‌هایی را برای اندیشیدن در کلاس درس فراهم کنیم.

- در هفته پژوهش زنگ پژوهش را به‌عنوان بیدارباشی دیگر به صدا درآوریم.

- دانش‌آموزان را تشویق کنیم محتواهایی در خصوص پژوهش، تفکر، حل مسئله، استدلال و تصمیم‌گیری تولید کنند و آن‌ها را در گروه‌های دانش‌آموزی، همکاران و والدین به اشتراک بگذاریم.

- از دانش‌آموزان بخواهیم از دستاوردهای پژوهشی روزنامه

دیواری تهیه کنند.

- از ابتدای سال تحصیلی، علاوه بر تابلوهای بهداشتی، مشاوره، تربیتی و یادمان شهید، حتماً تابلوی اعلانات مختص پژوهش و تفکر نیز در محل دید دانش‌آموزان تعبیه کنیم.

- اردوهای برای بازدید دانش‌آموزان از کتابخانه‌ها و مؤسسات پژوهشی تدارک ببینیم.

- فرصت‌هایی فراهم کنیم تا دانش‌آموزان پژوهش‌های خود را در حضور دوستان، خانواده‌ها و همکاران ارائه کنند.

- فرصت‌هایی برای ارائه گزارش‌های پژوهشی همکاران (اقدام‌پژوهی و درس‌پژوهی) در حضور سایر کارکنان (شورای دبیران) و نیز خانواده‌ها فراهم کنیم.

- بخشی از شوراهای مدرسه و دبیران را به آموزش راه‌های پرورش تفکر اختصاص دهیم.

- در طول سال و در هفته پژوهش حتماً از دانش‌آموزان پژوهشگر یا حتی طراحان سؤالات تفکربرانگیز تقدیر به عمل آوریم.

- مسابقات پژوهشی و نیز کتاب‌خوانی برگزار کنیم. این عامل

نیز می‌تواند محرکی باشد برای فرهنگ‌سازی کتاب‌خوانی و پژوهش در جمع دبیران، همکاران، خانواده‌ها و دانش‌آموزان.

- غنی‌سازی و تجهیز و زیباسازی فضای کتابخانه مدرسه را فراموش نکنیم.

- هر از چند گاهی صحبت‌های صبحگاهی با دانش‌آموزان را به مقوله تفکر و پژوهش و ارزشمندی عالمان اختصاص دهیم.

- از پژوهشگران موفق برای حضور و ارائه تجربه و گفت‌وگو در جمع دانش‌آموزان و همکاران دعوت به عمل آوریم.

- از دانش‌آموزان بخواهیم مصاحبه‌هایی با اندیشمندان داشته باشند.

- در شادی‌های درونی دانش‌آموزانمان شریک باشیم و برای فعالیت‌های پژوهشی و تفکربرانگیز آن‌ها ارزش قائل باشیم، اما در بررسی و ممیزی کار ایشان احتیاط کنیم.

- ایده‌یابی را در دانش‌آموزان تشویق کنیم. مثلاً برای این موضوع چه ایده‌ای به ذهن شما می‌رسد که هم عملی باشد، هم راه‌حلی نو و هم اقتصادی؟

- نمایشگاه‌هایی واقعی و مجازی از دستاوردهای پژوهشی همکاران و دانش‌آموزان برگزار کنیم.

- حل معما و نیز بازی‌های فکری را در برنامه هفتگی کلاس خود بگنجانیم.

به امید فرداهایی با رنگ و بوی تفکر وسیع‌تر و عمیق‌تر

